

Milena Hübschmannová

Velmi mě zarmoutila zpráva o smrti naší největší postavy v novodobé historii romského národa. Milena Hübschmannová bezesporu patřila a bude ještě dlouho patřit mezi naše veliké osobnosti, zejména týkající se romštiny. Milenu jsem poznal před více jak 20 lety. Vzpomínám si to přesně, jako by to bylo včera. V tehdejším *Rudém právu* probíhala diskuse o životě Romů a velice mě tehdy zaujal příspěvek M.H. Požádal jsem redakci o adresu a obratem jsem Mileně v dopise poděkoval za krásná a upřímná slova, která vycházela ze srdce.

Pak přišla sametová revoluce, vznik *ROI, Romana kurka* a romských tiskovin a naše cesta se spojila. Byla mou velikou učitelkou a rádkyní, moje první verše přeložila do češtiny a také spolupracovala na mé knize romských básní. Několikrát jsem naši sestru navštívil u ní doma a cítil jsem se tam jako doma. Ona rovněž byla u nás vždycky vítána, jezdili jsme spolu k Romům na Slovensko a všude ji měli lidé rádi. Velice nám bude chybět.

Miro jilo – moje srdce bolí, dukhal pal tute Milen, stále na Tebe budeme vzpomínat jako na člověka, který našemu národu věnovala celý život, bojovala za Romy více jak samotní Romové. Posílám Mileně – amare pheňake, amara učiteľkake jekh lavoro jilestar – ŠOHA PRE TUTE NABISTERAHA, TIRI BUTI DUREDER BARARAHU U PRE AMARI ROMANI ČHIB THE PRE TUTE GONDOLINAHU. ÁČH DEVLEHA, LOKI PHUV TUKE, AMARI KEDVEŠNI MILENA.

TIRO

Jankus Horváth Bilovcistar

Nabisteraha

Leperav pre Milena Hübschmannova

Věnováno památce Mileně Hübschmannové

O manuš, kana ulol, rovel, e daj the o dad lošanen.

Bararen les šukar, pativales, avka sar kampil.

Tu, amari phenije Milen, tu tiž amenge sikhadžal, save dromeħa te džas.

Savi gilí te gilavas, amari romaňi čhib te guľaras.

Tiri buti, tiro dživipen, tiri cali zor diňal amare

niposke, le čore Romenge.

Phirdžal them themestar,

romano dživipen sikhľilal .

Sar te dživel, sar jekh avres rado te dikhel.

Amaro šukar romipen te ľikerel.

Tu Milen, salas amari čačikaňi romaňi dajori.

Tu salas amaro vudud, pre kada šilalo, šititno svetos.

Tu amenge sikhadžal o drom, u amen kale
dromeha džas,
the dživas.
„Vakeren romanes, na gadžikanes, ma ladžan pes
vaše дума romaňi. . . “
Ola tire lava, sar brišind andre bari truš,
sar balvaj andro baro keradžipen.
Adadžives sal pašo amaro somnakuno Devloro,
u amen dživas u tuke soľacharas:
„Amara guľa čhibaha vakeraha, romanes дума daha.“
Amaro romipen bararaha, šukar romane giľa giľavaha.
U pre Tute, amari bari romaňi pheňije the dajori šoha
N a b i s t e r a h a !

Jan Horváth

Amari luma / Náš svět

Amari luma hiňi igen čori
Ňiko na džanel, katar o Roma avle,
Sar te dživel, sar peskeri bacht te rodel.
O čhavo barol the phučel la lumatar:
„So te kerav? Kaj te džav, te rodel miri bacht?
The me kamav te asal, te khelel. . .
The kola luludřora korkore baron, sar kamen,
O čirikle hurňisaľon, sar pes lenge pačinel.
Amari luma hini bari nasvaľi, rat, bokh, čoripen,
kaj dikhas, odoj o manuša cerpinen. Le čhavoren
O bengalivinen, kaj oda dogeľam?“
Devla, šigitin amenge, savore manušenge, kaj te roden
Sako peskeri loš the bacht pre adi luma.
Te dživel šukares, manuš manušeha – amara Lumaha,
Pre luma, la lumake.

* * *

Je velmi chudý, sám, nemocen.
A Romové v něm? Hledají své místo na slunci.
Co chtějí tito lidé? Čí jsou a odkud jsou?
Dětské oči se ptají světa: Co mám dělat, kam jít
hledat štěstí a klid? Nechci více, jen se smát,
zpívat, radovat.
Pláče již bylo dost!
Svět náš je nemocen, krev a slzy,
hlad a bída je naší noční můrou.
Lidé z rodu Romů prosí Boha:
Dej nám sílu a světlo k uzdravení.
Místa v tomto světě tu pro nás není.
Chci žít, zpívat, tancovat – s celým světem,
Pro svět.
A s ním.

Jan Horváth

Užarav / Čekám

Užarav, pro khamoro, sar uštěla.
Peskere vastenca man tařarela. Mire čhavenge loš,
kamiben anela.
Užarav, sar o čhonoru peskere jakha
phundravela u paš e jagori
raři amenge svicinela. O čhaja le čhavenca khelena,
the šukar romane giřora gilavena.
Užarav paš e řen, pařori žuži andro khoro mange lava,
truřalo som the,
bokhalo, kaj džava, ko man maroro dela?
Pařiv, lačo lav, lačhes pre mande dikhela?
Užarav, paše jagori pre oda džives, so avela,
so man dureder užarela?
Užarav the duminav – Kamav feder dživipen
mre čhavorenge.
andre lengre kale jakha loš te avel, lengere kale bala e
balvan šukare te
chanel.
So kerav? Užarav. Na! Naužarav, imar džav –
užarel man baro drom,
Naužarav – džav, sar manuř!
Sar Rom! Džav.

* * *

Čekám, až sluníčko zlaté vstane,
svými paprsky mě ohřeje, mým dětem
černým radost a štěstí přinese.
Čekám, až měsíček bílý své oči otevře,
u ohníčka nám bude svítit.
Dívám a chlapcům při tanci zanotuje.
Čekám u studánky, žízním, však i hlad mám,
Čekám, hladov, do ohně přikládám,
jsem zmaten a sám sebe se ptám:
Co proto udělám – aby mé černé děti jen štěstím žily,
budoucnost dobrou měly?
Dost bylo již slz, smutku a trápení –
i Rom je člověk a člověk je i Rom.
Co dělat mám? Bože, dál již nečekám! Jdu,
vstanu a jdu, přede mnou cesta daleká,
dlouhá, nelehká – na konci však naděje.
Pro mne, pro tebe, pro člověka.

Jan Horváth

Kali lulud'ori

E balvaj le khamaha la lulud'ora sadzinda,
Korkori barol e kali lulud'ori,
Le apsenca barol andro bare bara.
Kala jakha, kale jakha,
Soske kejci roven?
Ňiko pre kali lulud'ori, pařori na čhivel,
Lačo lav na del, ajsi zoraři, dikhen – mek dživel!
Kale jakha, kale jakha, soske kejci roven?
Šil, bokh,meriben,dukh,bari, oda savoro
E kali lulud'ori chařas, ajsi zoraři, – mek dživel!

Kale jakha, kale jakha, soske jon asan?
O khamoro la tafarel, brišindoro šufarel lakero gadoro.
So pes ačhilas?
Paš late barol parňi pheňori,
Save šukar jekh paš aver.
O jile, o vasta peske den, savoreha pen ulaven.
Jekh avres bares bečefinen.
O kham le čhoneha čardašis khelel,
O čirikle pre lavuta šukar gilí bašaven.
Jekhetane imar dživena, sar phrala the pheňa.
Kali the parňi luludori. . .

Jan Horváth

Ježišis / Ježíši

Ulílal, kaj e luma te ratines, amare bini.
Ulílal, sar o baro Dad phendžas,
So Tut pre luma bičhadžas.
Pre adi luma, pre vudud,
tačipen, gulo kamiben
manušenge.
Sako nipos Tu kames,
Parnes, kales, the šarges.
Tiro dživipen našadał prekal amende.
Tiro rat the tire masa amen chas sako džives.
O maro des amen adadžives,
zor amen de ó Devla Ježišis,
Pro kerestos.
De amen zor, mangas Tut bares,
Loš the asaben te avel andre amare jile.
Sikhav amenge o drom, sar andale bida avri.
Kijo feder dživipen amare čhavorenge.
Kamas Tut bares, pačas Tuke.
Mangav Tut – džaha Tuha, Tire dromeha,
miro calo dživipen Tuke dava,
Tiro nav, e suntno vodi andre amare jile
dži ko meriben ačhola.
Tu sal amaro Raj.
Kamas Tut the kamaha, aver drom nane.
Avka ela amaro dživipen aver, feder, lošaneder,
šukareder – Tu baro
Amaro Ježišis.
Amen.

* * *

Narozen, hřichy tohoto světa vykoupit a nás spasit.
Narozen, dle přání velikého Otce, jež Tě na svět poslal.
Pro tento svět, pro světlo, dobro a lásku k lidem.
Všechn lid Ty miluješ,
bílého, černého i žlutého.
Svůj život však dal jsi nám v plen,
krev Tvá i tělo my denně přijímáme jen.
Ten Chléb, vzácný to dar!
Těž sílu nám dej, prosím,
smích a radost, ať v našich srdcích vyžene bolest a žal.
Ukaž nám cestu, jak z bludu ven, tmy a nenávisti,
toho již bylo dosti!

Milujeme Tě, ó Pane Ježíši, věříme Ti, prosíme Tě!
Půjdeme s Tebou po celý svůj život,
Tvé jméno i duch svatý, nechť v našich srdcích nás
na věky hřeje,
Ty jsi náš Pán.
Milujeme Tě, jiná cesta není, náš život s Tebou
bude jiný,
Lepší, radostnější, krásnější.
Ó ty náš veliký, Ježíši.
Ámen.

Jan Horváth

Sikhľuvav / Učím se

Amare phure Roma na džanenas te ginel,
Te irinel, andre škola na phirenas,
ča phari buti kerenas.
Soske le Romeske e škola?
Mi kerel pre amende, na kamas sikhade
Romes, duminenas o raja.
Amare phure Roma andre škola na phirenas,
te ginel na ginenas, nikhaj našti phirenas.
Godí, odi len bari has. Džanenas mišto savoro,
so kempel, sar te dživel.
Pašo maľi te kerel, andro veša, palo paňa,
o draba te kidel,
Palo vasta te ginel.
Ačhava korkoro, sar čhindo kaštoro, kim džanava
savoro. Andre škola phirava,
Odoj savoro man sikavna.
Andre škola džava, sa odoj sikhľuvava, sar o gadže,
sar o nipi dživava.
Čhavo romano avava, bachtalo, godaver,
sar o manuša aver.
E luma ela the miri, sar tiri, leskeri, amari .
Sikhľuvav.

* * *

Naší předkové, staří Romové, číst, psát neuměli,
Do školy nikdy nechodili.
Práce, místo učení, to bylo jejich mučení.
Čemu ta škola Cikánovi bude?
Na poli ho je potřeba, na jaře, v létě, i v zimě,
práce pro něj
Je dosti.
Naší předkové, staří Romové, knihu neznali, nač také?
Práce a život je naučil, rozumět lesu, slunci i měsíci.
Příroda byla jejich matkou, věrnou to kamarádkou.
Nyní je Rom sám, svět je daleko vpředu, věru Romové,
Musíme se hodně učit, žít, pracovat.
Hlupák je k ničemu, jen k smíchu, k legraci.
Tu budeme dělat po práci.
Škola, škola nás volá, učme se žít, společně.
Pro sebe, pro tebe, pro nás, pro vás, pro tento
Svět, kde i my jsme doma. Učím se.

Jan Horváth

Sikhľuvav

Sikhľuvav te dživel,
Sikhľuvav buti te rodel,
Te khelel.
Rodav dživipen.
Sikhľuvav gadžikani čhib, kaj lenge te phenav:
Hoj som manuš, sar the jon.
Hoj kamav te dživel, na te merel.
Man romani cipa, romanes vakerav?
Oda bari bibacht?
Tu sal gadžo, baro manuš, me som tiž.
Jekh kham, the čhon pre sakoneste zabol, svcinel.
Barvale nasam, nane amen phuv či bare love,
Hin amen ča baro jilo. Sakones das pativ, manušes.
Ko hin lačo te šunel amari dukh the roviben.
Našti avka dživas, sar ruva.
Sam manuša, kamas te sikhľol, te khelel, te asal.
Tuha, leha, amenca, jekhetane
Sikhľuvas.

Jan Horváth

Čit raťi / Tichá noc

*Hraje romská hudební slupina City Boys
(Trnava, Slovenská republika).*

Imar avel,
oda džives, o Roma, užaren,
andre khangeri tumen džan,
akana mangel Devles,
aven khere, chan, pijen,
pre odi karačoňa.

Imar avel,
karačoňa,
kaštoro uraven,
o gilora peske gilaven,
kala šukar suntne gilora,
pal o skamind jon bešen
šukar pes likerem, pre kodi
karačoňa, pre kodi karačoňa.

Jan Horváth

Amaro drom

Amaro drom phundrado či phandlo?
E luma bari, igen bari,
Hiňi the amari?
Sakones hin than, peskeri phuv, ča o Rom dživel sar
andro veš ruv.
Sar ruv rovel the rodel bacht, kamiben, manušengeri
pativ, loš, tačipen.
Kaj amaro drom ehin, Devla?
Kaj amaro vudud, so amenge labola?

Když vítáš člověka, někdy úsměv i slzy
naráz vstanou v jednu tvář.
Když loučíš se s osobou milovanou, pláčeš a říkáš
„nabrskou shledanou“!

Pláč – slzy, které se řinou, jak malý vodopád.
Kdo je vidí – nezávidí, jsou to slzy slané!
Ba – Ne!
Pláčem bolest ustane, pláčem radost projevíš.
Však my to známe, Ty to také víš!

Co dělají s námi slzy, když je zříš.
Co slovem neřekneš – slzami, pláčem odpovíš.
Slzy vytrysknou – Ty je nezastavíš.
To cit a láska, v srdci – řídí, ten slaný, malý vodopád.

Na každý pád, i když slzy otřeš, z očí je to znát!
Že plakal jsi pro něco, co máš rád.
Že plakala jsi, protože tě něco bolí.
Pláč jiného člověka?
Nás dojí má k slzám též.

Hudbu romskou, tu když si poslechněš.
Tvé srdce zasáhne.
Srdcem projevíš svůj pláč.
Jen samé slzy, bolest a jen pláč. . .

Každý pláč má dvě mince, chvíli ruby, chvíli líce.

Emilie Horáčková

Změní se

Snad každý ví, proč nejsme vítání.
Snad každý z nás už poznal „co je to mít tmavou tvář“!
Každodenní útrapy, obavy a zklamání!

Nejen proto, co jsem zač? Také proč a zač?
V každé chvíli, každý čas, pocítujeme,
že máme tmavou tvář.
Tmavé tělo, ruce, černé vlasy, oči.
To nehodí se. . .

Snad už lidé pochopili, že nežijí tu jenom bílí!
Snad se to změnilo.
Snad lidé najdou v nás i ocenění.
Ne jen bolesti, ponížení.
To pocítujeme za to, že máme tmavou tvář, že jsme jiní.

Snad už o nás dost víte, v lecčem se ale mýlíte.
Snad změnili jste některé i mínění.
Snad konečně jste řekli dost!

Rom také má duši a v očích bolest zář.
Snad už skončil ten běs.
Snad. . .

Společně a sobě rovni, každý má právo žít, na úrovni.
Bez hanby, honitby a ponížení.

Co svět, světem stojí vše se mění.

Emilie Horáčková

Mangan Tumenge

Me Tumenge vinčinav,
te aven bare raja,
kaj o Roam peskri pativ te rahen.
Kaj o manuša te dikhen,
hoj o Roma hin feder, sar jon peske duminen.

Kanav kaj le Romen o čiripen o pharipen
imar jekhvar te omukel!

Me Tumenge Romale le Devlester mangav.
Lačhipen andro romano džživipen,
but love tumen ta avel.
Te ačhen bachtale, barikene andro tumáro romipen.

Jak o Delv te sikavel amence odrom kijo lačhipen,
O jakha amare te phundravel.

Sako amen dureder kamela – bo láčhes,
pačivales amence džživaha.

Sar kampil, sar manuš.
Bari bach amenca džžala.

„Devla šuntu avri mire lava“.

Emilie Horáčková

Romale

Likeren tumen, ča nekvar džživas.
Ta marušen pre peste,
den tumen lačo lav he pačiv.

Diklom sar manuš vaš minuta nane.
Odžal a imar pale na avel.

Sar džživas kampil savoro te phenel manušeske.
Po sar imar nane,
na pheneha so hin tut pro jilo.

Romale phari doba džživas, he džživenas amare nipi.
Musaj jekh avres telikerel, te hazdel upre.
Savore sam Roma!

Oda nič , jak kales hin bvuter, avres nane nič.
Hej on hin Romasar savore.

Po sar manuš nane, na pheneha so imar kamehas.
Roma avaha furt savore.
Te tut but love avela, sar raj – sar grofos phireha,
furt ča Rom aveha.

Predal aver džžene melalo – ca Rom Kalo!
Romale likerem pes savore – jekhetane.
Jekhe laveha, jekhe dromeha.
Sar varekana- amare phure Roma.

Emilie Horáčková

Zvolání

Procházím se krajinou,
krásou nesmírnou, všemi barvami malovanou.
Sílu k sobě volám „dej mi sílu Bože i Ty přírodo“!
Ať odolávám, ať jsem skálou pevnou!
Ne, květinou ve větru zmítanou.

Když smutná jsem a bolet mám velikou,
já stále v myšlenkách jsem s tebou, Bože.

Když pomoc hledám, já vím, že nejsem sama,
Tebe mám, k tobě se obracím,
klekám a ruce spojené o dlaně zvedám.

Člověk cestou životem ztrácí.
Ty, Bože – při mně jsi dál.
V tebe víru mám, Ty Bože, jsi mi velkou oporou,
velkou sílu mi dáváš.

Děkuji Ti, že s námi zůstáváš, že naše prosby slyšíš,
cestu ukazuješ, naše prohřešky odpouštíš.

Tvoji pomoc potřebujeme, proto stále buď při nás.
„Slyšíš mě“.

Emilie Horáčková

Vzpomínka

Vstala jsem a okno otvírám,
vše ještě spí a všude zamčeno.
Prší, stále prší.
Pohlednu na stromy, jak v tom dešti stojí potichu,
přijímají kapky deště ke svému životu.

Nikdo není venku, je ticho klid.
Jen kapky deště na střechy a okapy
do taktu bubnují „bum, bum“.
Přemýšlím a hledám odpovědi na jisté otázky,
jak smutno je bez lidí a bez lásky.
Ticho, klid, stále ticho.

Dešti, jak je tě třeba, tam kde roste chleba.
Dešť, připomíná mi někdy pláč, slzy,
které tečou po tvářích,
tou nelidskostí, co si lidé samy vytváří!
Proč?

Proč, když někoho máš rád, bojíš se,
co všechno se může stát.
I přesto odcházejí.
Odešel člověk, koho ráda mám,
já bolest v srdci mám.

Stále stojím u okna a dívám se ven – prší.
Nebyl to sen!

Už tu není a já s úctou vzpomínám.

Emilie Horáčková

Kamav pačiv / Chci úctu

Soske me romni som!
Proč já jsem cikánka!
Soske me kadaj ulillom?
Proč jsem se tady narodila ?
Dživav romanes, maškar miro nípos.
Žiji po romsku, mezi svým lidem.
Vaš kada man aver džene na kamen!
Proto mne jiní lidé nemají rádi!
Ča man het katar peste traden.
Jen mne od sebe odhánějí.
Phenen mange: „Dža tuke ke tire, kadaj than nane!“
Říkají mi : „Jdi si ke svým, tady místo není!“
CIGANKO!
CIKÁNKO!
Tebi man avelas sovnakune bala, o jakha sar něbos. . .
Kdybych já měla zlaté vlasy, oči jako nebesa. . .
Nikhaj bi man na tradenas.
Nikam by mne nevyháněli.
Niko bi mange na phenelas ciganko!
Nikdo by mi neříkal cikánko!
Tebi avavas aver rado bi man dikhenas!
Kdybych byla jiná měli by mne rádi!
Sar pre ma dikhena o jilo lenge asala.
Jak se na mne podívají srdce jejich se budou smát.

Me kanav oda šukariben!
Já chci tu krásu!
Kanav oda vaš savoro. . .
Chci to vzdám se všeho. . .
Vičinav avri le Devles, le benges.
Vyzývám Boha, ďábla.
Aven, keren so me kanav!
Přijďte,plňte moje přání!

Kanav te avel aver te džal upre.
Chci být jiná nabýt na cennosti.
Na kanav kajso dživipen, kaj man ča lač keren!
Nechci takový život, když mne jen haní!
Na pačisaľol pes mange dživipen pre sera!
Ne líbí se mi život na pokračí!
Kanav maškar Tumende.
Chci být mezi Vámi.
Andre mire kale jakha ča edukh, e dar, o sklamišagos.
V mých očích je jen bolest, strach a zklamání.
Miri kaľi cipa he o bala, te avela aver –
feder pes mange dživela!
Moje černá kůže a vlasy, když bude jiná –
líp se mi bude žít!
Vičinavas, šunde man avri – jek aviľas.
Vyzývala, vyslyšeli mne – jeden přišel.

Miro šero diliňardo has, kaj kamavas aver te avel.
Má mysl byla zatemněná chtivostí, že chci být jiná.
O beng terdžilás paš mande, kerdža so me kanavas.
Ďábel si stoupil ke mně, vše změnil co jsem chtěla.

Na somas oda imar me, has oda aver džuvľi, šukar,
parňa cipaha he šarge balence.

To už jsem nebyla já, byla to jiná žena, krásná,
s bílou kůží se žlutými vlasy.
Bije ladž, o vudera has lake phundrade –
šaj džalal peske všadzi. . .
Bez ostudy, dveře měla otevřené –
a mohla jít kam chtěla. . .

Miro napis na prindžardža man .
Moji lidé nepoznali mne.
Miri dajori obgeľa man – rodelas peskra čha.
Moje maminka obešla mne – hledala svoji dceru.
Sar mulo te terdžol paštute –
kajci me pašlende terdžuvavas. . .
Jako duch co stojí vedle tebe –
tolik jsem pro ně stála. . .

Ole džene so kelende kamavas te perel,
la parňa cipaha he savoreha soman has?
A ti lidé kam patřit jsem chtěla,
tou bílou kůží a tím vším co jsem měla?
Te chudel man kamenas a ča telel.
Dotýkat se jen chtěli a jenom brát.
Oda me so kanavas techudel!
To já byla co chtěla dostávat!
Ča jekh nalačno has.
Jen jednu chybu to mělo.
O jílo ačhiľas romano.
Srdce zůstalo romské.
Kada sávoro has predal mande previsardo džživipen!
To všechno bylo pro mne převrácení smyslu
mého života!

Vaš kada diňom o romano džživipen?
Pro toto jsem se vzdala romského života?
Vaš kaja kuč som aver!
Za tuto cenu byla jsem jiná!

Imar kavka na kamavas te dhičhol,
na has oda lači čara.
Tak dál vyhlížet jsem nechtěla,
nebyla to dobrá výměna.
Bajinavas, rovavas, le Devles mangavas.
Litovala, plakala, Pána Boha prosila.

„So som Devla tekerel, kaj me pale Romni te avel?“
„Co mám Pane Bože udělat, ať jsem zase Romka?“
O Del šundža mire lava, avľa ke mande.
Pán Bůh slyšel moje slova a přišel ke mně.
Phendža mange:
„Ač ajsi savi sal, na kampoľ tuke aver šukariben.
Me kerdžom tut the tut hin kuč pre kaja luma.“
Řekl mi:
„Zůstaň taková jaká jsi není ti třeba jiné krásy.
Já stvořil tě i ty máš cenu na tomto světě.“
Geľa het a me somas furt koja gadži,
na achľuvavas o leske.
Odešel a já byla stále stejná nezměněná,
nerozuměla jsem tomu.
Daravas so avela dureder!
Bála jsem se co bude dál!
Miri dar, miro pharipen man omukľa,

sar andro kher pes okham sikadža.
Můj strach mé břemeno mne opustilo,
když do místnosti se slunko vlilo.
Sigo ušfilom, o gendalos rodavas – kaj man te dikhav!
Rychle jsem vstala, zrcadlo hledala – ať se přesvědčím!
Peklom andre vika baripnastar.
Vykríkla jsem radostí.
„Oda me pale imar!“
„Jsem to zase já!“
O jilo mange pale pro than has.
Srdce zase bylo na svém místě.

Pro Del dumindžom so phendža mange andro suno.
Na Pána Boha vzpomněla co řekl mi v mém snu.
Sakone manušes – ta he man hin kuč.
Každý člověk – tedy i já mám svou cenu.

„Me dživava miro dživipen dureder, o leha so man hin,
he savi som.
„Já budu žít svůj život dál, s tím co mám a jaká jsem.
Na kampoľ mange te živel avreskro dživipen.
Ne potřebuji žít jiný život.
Me dživava miro romipen.“
Já budu žít svůj romský život“.

Sako pesko, sakoneskro dživipen mol.
Každý svůj, každého život má cenu.

Emilie Horáčková

Moje nejstarší vzpomínka

Můj příběh Vás zavede na východní Slovensko v okrese Spišská nová Ves, do vesnice Doubrava. Kde kdysi bydlela moje babička z matčiny strany, dědečka jsem nepoznala v té době už nežil. Moje babička měla 9 dětí, vychovala je skoro sama všechny a když ovdověla, zůstala do konce svého života sama i když byly ještě mladá. Když děti vyrostly, tak se rozešly do světa – jak za prací i následovaly své nové rodiny. Většina jich odjela do Prahy, zde i jinde pracovali jako dělníci, dost jich v té době pomáhalo na Slapské přehradě. Získali byty a babička se přestěhovala k nám, u nás bydlela.

Na Slovensko jsme jezdili málo, babička byla tady a děti měla v Praze.

Chci Vám vyprávět o tom, jak jsem poprvé jela na Slovensko s babičkou. Jela jsem do její vesnice, kde měla svůj baráček. Strašně ráda na to vzpomínám, ale i smutno mi bylo z toho co jsem viděla. Ten baráček byl celý ze dřeva, byla to taková jedna větší místnost, která stála u lesa, dál od vesnických chalup, na každou stranu kam jsem se podívala, byl pohled na lesy a na pole, ale sluníčko měla přímo, takže ráno bylo krásné vstávání.

Když jsem si toto prohlédla, šla jsem se podívat – co dělá babička?

Byla za baráčkem a plakala. Mě v té době bylo necelých šest roků, ještě jsem nechodila do školy, neuvědomovala jsem si spoustu věcí, ale tato věc mi zůstala v paměti. Zůstala jsem stát a koukala, jak pláče a přitom opravuje, narovnává desku, chce zatlouct hřebík kamenem? Bylo to pro mne chaotické, nechápala jsem, proč to opravuje, tu zříceninu?

Proč pláče nad takovou troskou? Mnoho let zde nebydlela a baráček se rozpadal a také různí pobertové to rozebírali na dřevo.

Moc mne ale mrzelo, že babička pláče. Spoustu věcí mi vyprávěla ze svého dětství, záhy po dovršení tří let, zemřeli její rodiče, které nepoznala. Babička také říkala, že matka její byla židovka. Ona sama byla vychována u sedláka. Možná proto byla tak šikovná i chytrá. Mé vzpomínky jsou zaryté v mé paměti, člověk takové krásné věci i milovanou osobu nemůže zapomenout. V té chvíli jsem koukala, jak a co dělá, ale potom jsem jí šla pomoci. Držela jsem na druhé straně prkno, aby to mohla zatlouct – přibít! Babička vykřikla „pozor“! Já jsem stačila odskočit. Lafka spadla jinam.

Měla jsem babičku moc ráda, chovala jsem k ní úctu, byla tak krásná. Líbily se mi její krásné sukně, nosila jich spoustu – i pět najednou, na to ještě velikou zástěru a na hlavě nebo na ramennou šátek. Byla i velmi chytrá, sice neuměla číst a psát, ale rozuměla všemu.

Procházely jsme se i po vesnici, velice mne překvapilo, kolik lidí zná babičku volali na ní „Ondova, podťe tu“. Každý ji poznával i za ta léta, která tu nebyla. Kolik lidí jí znalo a hlásilo se k ní. Pamatuji si, že babička jim dávala šátky, oni jí dávali špek, škvarky a to co oni sami chtěli dát. Já dostala slovenské koláče s tvarohem i s makovou náplní. Moc jsem si pochutnala. Nejvíce mne také udivila ta zvířata, která tam všude byla, venku v zahradách pobíhala. Bála jsem se jich a i smrděla. Z Prahy jsem to neznala a ani neměla možnost vidět. Tak jsem radostně zjišťovala co všechno babička znala a jak se tam měla a jak nám bylo krásně. V ten poslední den jsem s babičkou ráno odešly na hřbitov. Babička mi ukázala, kde leží její rodiče, manžel i syn. Upravila hroby, zalila kytky, chvíli postála sama a pak jsme odjely zpět domů do Prahy. V dnešní době ten baráček dávno nestojí. Babička se dožila krásného věku 93 let. Už také nežije, už není, ale vzpomínky mi na ní zůstaly krásné i bolavé, protože tu není se mnou.

Emilie Horáčková

Prosincová uctění památky Mileny Hübschmannové

Občanské sdružení ROMEA, jež se zaměřuje na mediální, vzdělávací a kulturní činnost, představuje projekt, který vznikl v reakci na nečekanou a tragickou smrt přední světové romistky, orientalistky Mileny Hübschmannové a potřeby zachovat a rozvíjet její odkaz. V této souvislosti se v průběhu prosince uskuteční následující kulturní akce související přímo s osobou Mileny Hübschmannové či navazující na její dlouholetou aktivitu v oblasti záchrany, uchování a rozvoje romské kultury.

Slavnostní předávání cen **1. ročníku Literární soutěže Mileny Hübschmannové**, jejímž cílem je podpořit tvorbu romsky píšících autorů, se uskuteční **7. prosince**. Současně budou vyznamenáni někteří romští spisovatelé za celoživotní přínos rozvoji romského jazyka. Další částí slavnostního večera bude křest knihy Milena Hübschmannová ve vzpomínkách, na jejímž vzniku se podílela její rodina a přátelé z celého světa. Akce se uskuteční od 18 hodin ve Vinárně Casa Lustiana (Křižíkova 448/115, Praha 8 - Karlín).

8. prosince 2006 - 14. ledna 2007:

Výstava Milena Hübschmannová život a dílo

Výstava o životě a díle Mileny Hübschmannové si klade za cíl představit veřejnosti tuto ženu prostřednictvím fotografií a ukázek z

jejího díla. Vernisáž proběhne 8. prosince od 18 hodin v Galerii U Zlatého kohouta (Michalská 3, Praha 1).

14. prosince 2006 - 30. ledna 2007:

Výstava Milena Hübschmannová – Můžeme se domluvit

Výstava přibližuje osobu Mileny Hübschmannové, její názory a postoje formou fotografií a díla. Tato výstava zakončí cyklus výstav a přednášek konaných při příležitosti 100 let Židovského muzea v Praze. Vernisáž proběhne od 18 hodin v Židovském kulturním a vzdělávacím centru (Meislova.15, Praha 1).

18. prosinec:

Přednáška Romský a židovský holocaust očima 3. generace

Úvodní slovo přednese PhDr. Jana Horváthová. Diskuse s odborníky a zástupci menšin, jejichž rodin se holocaust přímo dotkl, o vnímání holocaustu dnešní společností a jeho odkazu pro generace příští. Přednáška proběhne od 18 hodin v Židovském kulturním a vzdělávacím centru (Meislova.15, Praha 1).

Doc. Milena Hübschmannová tragicky zahynula 8. září 2005 při automobilové nehodě v Jižní Africe. Zásluh Mileny Hübschmannové lze pochopitelně vyjmenovat mnoho. Tato žena se od roku 1953 až do konce svého života věnovala právě studiu romštiny, snaze o její kodifikaci, znovuobrození a rozvoj. Stála u zrodu mnoha publikací, z nichž celé řady je autorkou. Společně s dalšími kolegy zpracovala učebnici romského jazyka a romsko-český a česko-romský slovník. Sbírala romskou lidovou slovesnost. Z její iniciativy vznikl na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy studijní obor romistika. Výraznou měrou napomohla rovněž ke vzniku samostatné romské či romsky psané literatury a sice motivací a neustálou podporou těch Romů, kteří se v soukromí pokoušeli o psanou tvorbu. Právě na snahy o podporu vzniku romské literatury se ROMEA, o. s. rozhodlo navázat založením výše zmíněné literární ceny.

Finanční prostředky na realizaci projektu poskytlo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

O.s ROMEA, Žitná 49, Praha 1, tel.: 257 329 667, romea@romea.cz, www.romea.cz

Elektronickou verzi Plav Revue naleznete na adrese www.splav.cz.